

Tekijänoikeuden infrastruktuurin kehittäminen TEKNIikka – ryhmän 1/3 kokous, 14.8. klo 13-15

Yhteenveto

1. Keitä on paikalla, mikä on tavoite ja tahtotila?

Antti Poikola, Teknologiateollisuus ry

Kokouksessa edustettuina olivat Kansallinen Audiovisuaalinen Instituutti KAVI, Kansalliskirjasto, Audiovisual Producers APFI ry, Gramex ry, Suomen Musiikintekijät ry, Suomen Valokuvajärjestöt Finnfoto ry, IPR University Center

Kolmessa tapaamisessa käytävien keskustelujen tavoitteena on yhteisen ymmärryksen ja kapasiteetin kasvattaminen aiheesta. Pääasiallinen tavoite on lisätä tietämystä Suomen tasolla, mutta tarkoituksena on tätä kautta kasvattaa tietämystä myös kansainvälisellä tasolla. Aktiivinen keskustelu, linkkien jako yms. on toivottavaa.

2. OKM:n rooli ja tehtävät

OKM:n edustaja Anna Vuopala kertoi lyhyesti taustaa infrastruktuurin kehittämistä koskevien pienryhmien muodostamiselle. Suomessa on tehty pitkään työtä tekijänoikeuksien ympärillä ja toiveena on, että keskustelulla voitaisiin edistää tekijänoikeusjärjestelmän toimivuutta. Vuonna 2019 aihe nostettiin EU:n neuvoston tekijänoikeustyöryhmän keskusteluun. Työn päätteeksi tehtiin yhteenveto, joka on hyödyllinen asiaan perehtymiseksi (Stocktaking – asiakirja). Tekniikkaan, eli formaatteihin ja standardeihin liittyviä kysymyksiä ei siinä pystytty erityisesti avaamaan, vaan se on tämän työryhmän tehtävä. Myös Kroatia päättäneellä, ja Saksa juuri käynnistyneellä EU:n puheenjohtajuuskaudellaan ovat pitäneet tekijänoikeuden infrastruktuurin kehittämistä esillä.

Kansallisella tasolla tehtävällä työllä pyritään lisäämään eri alojen kapasiteettia osallistua keskusteluihin, joita tullaan käymään aiheesta lähiaikoina niin EU-tasolla kuin globaalistikin.

OKM:n rooli on enemmän fasilitoiva eikä tavoittele ryhmiltä tietynlaisia lopputuloksia. Osallistujille on jaossa havainnot-lomake, johon kukin voi halutessaan omalla tahollaan kirjoittaa ylös muistiinpanoja prosessin etenemisestä.

Sovittiin, että kokouksen keskusteluista luodaan yhteenveto, joka on informatiivinen myös työtä Valtioneuvoston hankeikkunan kautta seuraaville. Yhteenvetoon tietoja täydennetään tarvittaessa prosessin aikana. Myös muu osallistujien materiaali voidaan lisätä sinne. OKM:n edustaja totesi, että keskustelut ovat inklusiivisia ja niihin tulee olla mahdollista kaikkien halukkaiden osallistua ja kontribuoida, vaikka pienryhmän osallistujamäärä on hyvä pitää rajattuna. Työstä raportoidaan Tekijänoikeusasioiden neuvottelukunnalle 6.10.2020 pidettävässä kokouksessa, jonka perusteella käydään keskustelua mahdollisista jatkotoimenpiteistä.

3. Kysymykset ja aikataulu – mitä voidaan saavuttaa, paras työskentelytapa, viestintä, some

Osallistajat olivat joko infrastruktuurien ja metadatan parissa työtä tekeviä IT-asiantuntijoita, ml. KAM-sektorilla, joilla ei ollut erityistä asiantuntemusta tekijänoikeudesta tai käytännön tekijänoikeuksien parissa työskenteleviä asiantuntijoita, erityisesti musiikki, valokuva – ja av-sektoreilta. Datatalouden kehittämisen näkökulmasta ryhmän kysymyksillä on paljon yhtymäkohtia datan jakamisen ja hallinnoinnin kanssa.

Filmi- ja elokuva-alueen luetteloinnissa ei elokuvien tekijänoikeustietoihin ole voitu kiinnittää suurta huomiota, sillä oikeudet ovat hyvin monimutkaisia, esim. uudelleenkäyttöoikeuksien osalta oikeudet saattavat vaihdella. Kansalliskirjaston viestinä oli ennen kaikkea tekijänoikeuksien alaisen sisällön käyttöä koskeva monimutkaisuus.

Musiikintekijöiden osalta tekijänoikeus on vahvasti fokuksessa infrastruktuurin kehittämisessä, erityisesti ansainnan näkökulmasta mutta myös moraalisten oikeuksien toteutumisessa. Kuten Käytännöt-ryhmässä jo todettiin, musiikkipuolella on paljon erilaisia standardeja eri toimijoilla. Äänitepuolen näkökulmasta ongelmana se, että tuottajia on niin paljon. Isot tuottajat käyttävät standardia, mutta eri tavoin, jolloin tiedot voivat olla täydennettynä eri tavalla. Suomi on näissä asioissa ottanut ongelmanratkaisijan roolia, mikä on hyvä asia. OKM:n edustaja totesi kuitenkin, että juuri globaalin luonteen vuoksi kansallisen kapasiteetin rakentaminen olisi kaikista tärkeintä. Yksittäisen toimijan investointi ei auta vaan laajempialaisen koherenssin luominen on tarpeen.

Valokuva-alalla joudutaan jatkuvasti tukemaan valokuvaajia liittyen tekijänoikeudellisiin ongelmiin, jotka ovat pitkälti teknisiä. Metadatan lisätään ammattilastason kuviin aina mutta tiedot häviävät. Yhteyksiä EU-tason työhön oli niin tekijöillä kuin KAM-sektorin edustajilla.

Työskentelytapaa pidettiin hyvänä, jossa kokemusten vaihto on pääpainona. Toisaalta, olisi tärkeää luoda selkeä kuva siitä, mikä on tekniikka-ryhmän osalta se ongelma, johon halutaan pureutua.

4. Keskustelua

Infrastruktuurin kehittämisestä lyhyesti

Lyhyesti tekijänoikeuden infrastruktuurin kehittämisessä on kysymys siitä, että digitaalisessa ympäristössä pitäisi pystyä hallitusti varmistamaan teokset, teosten oikeudet ja haltijat. Tausta tälle löytyy datataloudesta, jossa puhutaan digitaalisesta identiteetistä (hajautettu digitaalinen identiteetti). Jokaisella eri alustalla, palveluntarjoajalla tai valtiolla on omat identiteettijärjestelmänsä, jotka eivät ole yhteensopivia. Tällöin henkilö, tai tässä tapauksessa tekijä, voidaan identifioida yhdessä järjestelmässä, mutta tieto ei liiku muihin järjestelmiin. Tavoitteena olisi, että luotaisiin digitaalinen identiteetti oikeuksienhaltijoille tai asioille (kuten teoksille), joita voitaisiin hallinnoida verkoissa ja jotka eivät ole yksittäisten instituuttien ylläpitämiä. Hajautetun identiteetin malleissa teokset ja tekijänoikeuksien haltijat voidaan tunnistaa eri järjestelmien tai hallintajärjestelmien yli, ei niin, että olisi yksi järjestelmän haltija tai ylläpitäjä. Mm. Sitran rahoittama MyCelia-hanke on keskittynyt tähän. Haasteet infrastruktuurin kehittämisessä ovat universaaleja eivätkä datan kannalta erityisiä tekijänoikeuksiin nähden. Kaikenlaisen datan jakamisessa on samat ongelmat. Jotta tieto saadaan liikkumaan pitää kaikissa tapauksissa määritellä mistä datasta on kysymys (vrt. "teos"), tunnistaa datan tuottajat ja käyttäjät ja määritellä erilaiset dataan liittyvät oikeudet (henkilötieto-oikeudet, sopimuksiin pohjautuvat oikeudet, tekijänoikeudet tai lähioikeudet jne.) Seuraavassa kokouksessa kuvataan infrastruktuurin elementtejä tarkemmin.

Tilanne infrastruktuurin kehittämisessä osallistujien edustamilla toimialoilla

(ml. *Metadata eri formaateissa olevissa digitaalisissa teoskappaleissa*; Eri alustojen käyttämät formaatit ja tiedonvälitysstandardit, API:t jne.; *Mitä yhteistyötä yhteentoimivuuden varmistamiseksi on tehty?*)

KAM-sektori

- AV-arkisto
  - o Elokuva-arkiston kokoelmassa on fyysisesti 1,500 pitkää kotimaista elokuvaa ja 10,000 muiden kuin pitkien elokuvien aineistoa. Erityisesti muiden kuin pitkien elokuvien tekijöitä on valtavasti, ja ne ovat isoilta osin kuolleita. Vanhat teokset ja kuolleet tekijät eivät esiinny laajasti missään tietokannoissa, joka on huomattu myös EU:ssa tehdyssä tutkimuksessa. Tekijät on pyritty yksilöimään numerotunnusiksi. Tiedot eivät ole täysin varmoja mutta pitkien elokuvien osalta tiedot ovat varmempia ja niiden tunnistaminen on hoidettu hyvin. Finna-palvelusta löytyvät elokuva-arkiston tiedot varmistetusti. Mitään varsinaista linkitystä muihin alan toimijoihin ei kuitenkaan ole. **ISAN-tunniste** ei ole käytössä, koska takautuvasti se olisi kallista. Tekijänoikeuden haltijatahojen maininnat kirjoitetaan vapaasti sen mukaan, mikä on viimeinen käsitys siitä, kenelle oikeudet kuuluvat. Ajantasaisen tiedon ylläpitäminen vanhojen elokuvien oikeuksista on haastavaa, kun muutoksista ei tarvitse ilmoittaa.

- Kansalliskirjasto
  - o Finna-palvelut yhdistävät kirjastoista ja museoista tulevat metatiedot yhteen palveluun. Palvelussa integroidaan myös avointen oppikirjojen materiaaleja. Käytössä on yksi iso Finna-indeksi, jossa on eri formaatteja käytössä (esimerkiksi Dublin Core, Ead yms.). Niiden avulla napataan tietyt tiedot Finnan käyttöliittymän kenttiin. Metadata jaetaan CC-lisensioituna tietona, jolloin kuka tahansa voi rakentaa omia tietokantoja tekijänoikeustiedoista. Tällöin tietoja voidaan hyödyntää laajemmin kuin yhdessä palvelussa.
  - o Kirjastojen ja museoiden metadatan tiedon tarkkuus ja laajuus vaihtelevat paljon, ja se riippuu teos- ja tekijämetatiedon laadusta.
  - o Pysyvät tunnisteet (Unique identifier) helpottaisivat asiaa. Kirjastoissa ja arkistoissa on käytössä erilaisia tunnisteita (esim. doi, isni, orcid yms.). Eri toimijoiden välillä yritetään tehdä yhteistyötä muun muassa tietoarkkitehtuurissa. Kirjastoissa ja museoissa haluttaisiin yhteinen rekisteri, joka helpottaisi metatiedon yhteen tuomista.
  - o Ongelmana myös aineiston saatavuus: ei ole aina selvää, onko aineisto avoimesti saatavilla vai tarvitaanko käyttöluja. Jonkin verran EU:n puolella tapahtunut kehitys vaikuttaa. Esimerkiksi Europeana on merkittävä toimija alalla, ja Suomessa ollaan sidoksissa siellä tehtyihin ratkaisuihin, koska täältä toimitetaan sinne materiaaleja.

Musiikkiala

- Yleisesti musiikki mielletään taiteenlajina, jossa metatieto ja näiden tietojen ja tunnistamisen asiat olisivat kunnossa. Asiat kuitenkin etenevät oikeudenhaltijaluokka kerrallaan. Teokset, äänitteentuottajataho ja muusikot tunnistetaan melko hyvin. Ongelma on se, että tiedot kulkevat eri reittejä ja eri standardein. Standardeja on valtavasti ja ne keskustelevat keskenään hyvin vähän, jos ollenkaan. Yli 90% musiikista kulkee major-levy-yhtiöiden kautta, ja näillä yhtiöillä on omat standardinsa tietojen ilmoittamiselle. Independent-yhtiöiden sisältö kulkee aggregaattorin kautta, joilla on taas omat standardinsa. Koska reitit ja standardit ovat erilaisia, tieto saattaa muuttua (tai hävitä) matkalla. Lopputuloksena on se, että Spotifyn ”näytä tekijät” -sivu sisältää jotain tietoa, mutta sen oikeellisuuteen ei voi luottaa. Tämä voi vaikuttaa myös siihen, menevätkö tilitykset oikein

kaikelta osin. Kaiken kaikkiaan musiikkialalla asiat ovat edenneet, mutta ongelmia on ja aiheeseen liittyy sekä politiikkaa että taloudellisia intressejä eri tahojen osalta.

AV-ala

- AV-alan tuottajien edustaja totesi, että tällä hetkellä av-ala on eniten jäljessä infrastruktuurin kehittämisessä. Alan käytössä ei ole sellaisia tekijänoikeusjärjestöjen tietokantoja, joiden data laatu olisi todella hyvää. On liian monia organisaatioita, jotka ylläpitävät tietoja. Toivottavaa olisi saada yhteiset tunnisteet (unique identifier), jolloin tieto olisi saman tasoista.

Valokuva-ala

- Valokuvaus on yleisimpiä harrastuksia Suomessa, ja monet kutsuvat itseään valokuvaajiksi hankittuaan kameran. Kuvantamislaitteet tuottavat paljon metadataa jo silloin, kun painetaan laukaisijaa (tämä koskee myös kännyköitä), jota kuvaaja ei aina tiedosta.
- Metadataa tuotetaan valtavasti, mutta kun kuva halutaan julkaista tai viedään taitto-ohjelmiin, kaikki metadata poistuu. Valokuva on yksi "varastetuimmista" asioista maailmassa, mutta tämä on vähentynyt, kun valokuvia voidaan jäljittää internetissä helpommin. Metadata on tärkeää, koska on paljon tahoja, jotka haluaisivat ostaa löytämänsä kuvan laillisesti. Tämä ei kuitenkaan ole mahdollista, jos kuvaajan tietoja ei löydy. Tekijätiedot voidaan helposti liittää kuvaan ja olisi tärkeää, että tiedot säilyvät, jotta sillä olisi merkitystä.
- Nykyisin kuvan jäljittäminen tapahtuu hahmontunnistuksen kautta. Jos kuva otetaan luvatta käyttöön, niin sekunneissa asianajotoimisto saa tietoa siitä ja valmistautuu lähettämään siitä viestiä. Tieto tästä toimintatavasta on levinnyt ja tästä syystä luvaton valokuvien käyttö on vähentynyt. Toivottavaa kuitenkin olisi, että keskustelu voitaisiin käydä kuvan myymisprosessin osalta eikä uhkailemalla.
- Hahmontunnistus tarkoittaa myös sitä, että aina pitää ladata verrokkikuva (referenssitiedosto), jota tekoäly etsii suodattamalla verkkoa. Mahdollisia ratkaisuja olisi esimerkiksi kameran runkonumeron käyttäminen kuvaajan tunnistamiseksi liitettynä tekijän yhteystietoihin. Loppujen lopuksi ongelma on tekniseltä kannalta yksinkertainen ratkaista, mutta kuva-alan politiikka ei tätä tue.
- Tiedot poistuvat metadata-lomakkeesta, koska nettisivujen kansainväliset valmistajat ovat lisänneet sivuston koodiin määräyksen metadatan poistamiselle. Tähän tarvittaisiin muutos. Tämä saattaa johtua vanhoista käytännöistä (tiedoston koon pienentäminen), koska se ei enää ole perusteltua. Isot valmistajat, Adobe ja Facebook tarvittaisiin mukaan siihen, että prosessi voitaisiin muuttaa.
- Valokuvaajan valokuviiin lisäämät tiedot (File-info: Document-title, Author-title, Description (mitä kuvassa on ja mihin se liittyy), Keywords (ei saa olla liikaa, jotta kuva löytyy digitaalisesta arkistosta). Lisäksi IPTC (International Press Telecommunications Council) kehittää valokuva-alan standardointia. Verkkosivuilta löytyvät hyvät kuvaukset metadatan käytännöistä, teknisistä formaateista ja standardeista valokuvien osalta. Raw-data on äärimmäisen tiheää, eikä sitä ole helppoa käyttää. Kuvaajan yhteystiedot ja käyttöluoppa koskeva tieto lisätään useimmiten description-sivulle.
- Kyse vähimmäisinformaatiosta, joka kuvassa olisi hyvä olla.
- Metadatan keräys perustuu useimmiten kameran mahdollistamaan tiedon lisäämiseen mm. kuvaajasta ja siitä, että kuva on "copyrighted". Tätä mm. Yhdysvaltojen tekijänoikeuslainsäädäntö edellyttää, jotta tekijänoikeus syntyisi. Jos tätä tietoa ei lisää, kuvan yhteydessä saattaa lukea "unknown" tai "public domain". Kun kuvaan on merkitty "copyrighted", tiedoston nimen eteen tulee pieni ©. Jos kirjainta ei näy, valokuvaajaa ei ole identifioitu. Joskus tehdään näin tarkoituksella, esim. kun kuvataan mielenosoituksia eikä kuvaaja halua tulla tunnetuksi.
- Ongelmia voi syntyä esim. siitä miten tunnistetaan kuva, jossa yhdistellään useita kuvia. Tällöin olisi hyvä merkitä, kenellä on oikeus mihinkin osaan kuvasta (kyseessä jaettu tekijänoikeus).

- Olisi hienoa, jos tieto olisi lukittu tiedostoon ja vain alkuperäinen tekijä voisi muokata näitä tietoja. Uusia tietoja voitaisiin lisätä myöhemmin tai niitä voisi päivittää. Esimerkiksi jos oikeudet siirtyvät eteenpäin, alkuperäisiä tietoja ei tarvitse poistaa vaan niiden perään voi lisätä uuden oikeudenhaltijan. Jos on asentanut tämän mahdollisuuden kuvankäsittelyohjelmaan tiedot saa lisättyä ”yhdellä painalluksella”. Kaiken tiedon saa myös yhdellä painalluksella pois. On myös teknologioita, joissa metadatan lisäämistä katalogiin voidaan helpottaa.

Yhteenveto pj:n silmin

Puheenjohtaja Antti Poikola totesi, että keskustelu on ollut monitasoista ongelmat eri aloilla ovat hyvin erilaisia. Olisi tärkeää pohtia, mikä on ”villakoiran ydin”, eli millainen viesti infrastruktuurin kehittämisen teknisistä kysymyksistä voitaisiin muodostaa jatkoa ajatellen.

Erilaisia keskustelussa nousseita teemoja olivat muun muassa, miten oikeuksien jakaminen ja siirtäminen monimutkaistavat systeemiä, toive mahdollisuudesta lukita metatiedot niin, ettei niitä voisi muokata, eri versioiden merkitseminen niin, että ne erotettaisiin toisistaan. Myös se kävi ilmi, että metatietojen tuottamisessa on ongelmia, koska kaikki eivät osaa tehdä sitä tai muista syistä tee sitä.

Keskusteluista ei kuitenkaan käynyt ilmi sitä, että jos tekijänoikeusinfra toimisi täydellisesti, niin mitä tapahtuisi? Mikä olisi muuttunut? Puheenvuoroissa kuultiin mm. sen, että teosten ostajien kannalta on helpompaa, jos teos- ja tekijätiedot ohjaisivat lupien hankinnassa ja sisältöä ei tarvitsisi käyttää ilman lupaa. Myös alustat tilittäisivät tekijänoikeusmaksuja oikeille tahoille. Kysymys kuuluu, ovatko nämä asiat riittäviä, jotta järjestelmää kannattaisi muuttaa?

Osallistujat toivat esiin, että kyllä paremmasta infrasta olisi myös monia kaupallisia hyödyntämismahdollisuuksia. Ennen kaikkea infrastruktuurin kehittäminen mahdollistaisi, että (laissa säädetty) tekijöiden taloudelliset ja moraaliset oikeudet toteutuisivat. Tällä hetkellä niin ei tapahdu. Taloudellisten oikeuksien tulisi toteutua mahdollisimman tehokkaasti ja luotettavasti.

Toisaalta nostettiin esiin, että jos metadata olisi täydellistä, tekijänoikeusjärjestöjä ei tarvittaisi. Tällöin voitaisiin muodostaa yhteisesti sovitut jakosäännöt käyttökorvauksista, jolloin raha menisi suoraan tekijälle. Toisaalta todettiin myös, että näin yksioikoinen ei tulevaisuuden tarvitsisi olla. Kuluttajien näkökulmasta hyötyjä syntyy, kun yritykset tietävät, mitä käyttäjä tekee ja mistä se pitää. Tämä auttaa niitä suosittelemaan samantyyppistä sisältöä. Jos metadata ei ole kunnossa, esimerkiksi samojen artistien eri teoksia ei löydy tai samanimisten taiteilijoiden teoksia ei eroteta toisistaan.

OKM toi esiin, että vielä ei ole kunnollisia laskelmia siitä, mikä infrastruktuurin kehittämisen taloudellinen hyöty olisi. Komissio on käynnistänyt Suomen puheenjohtajamaana tekemän keskustelualoitteen seurauksena tarjouskilpailun selvityksen tekemiseksi tekijänoikeusdatan hallinnoimisen taloudellisista vaikutuksista. Tämä on tärkeä tieto, koska juuri moni luovan alan yritys ei näe hyötyjä panostaa datan hallintaan ja tunnisteiden käyttöön. Toivottavasti ensi keväällä saadaan valmiiksi tutkimustuloksia siitä, mitä eri toimialat menettävät, jos datan hallintaan ei panosteta ja/tai yhteen toimimattomien järjestelmien käyttöä jatketaan.

Mitä jäi käteen?

Keskusteluista jäi osallistujien näkemysten mukaan käteen mm. kysymys siitä, miten ansainta digitaalisessa ympäristössä saataisiin liikkumaan kuvaajien suuntaan. Kansallisen metadatasosaamisen lisäämistä pidettiin hyvänä asiana. Tärkeää olisi vielä enemmän brändätä metadatasosaamista niin, että asialla olisi helpommin lähestyttävä nimi tai olemus, jotta tavallinen kansa ymmärtäisi mistä on kyse. Tietojen jakaminen on tärkeää. On hyvä tietää missä mennään muilla aloilla. Esimerkiksi monille oli uutta, että muilla aloilla teos- ja tekijätiedot katoavat.

Osallistujilla oli toiveikkuutta siitä, että asiat menevät eteenpäin, kun tehdään yhteistyötä. Erityisesti nostettiin esiin, että on erittäin tärkeää, että keskitytään uniikkiin tunnisteeseen jokaisen teoksen ja tekijän osalta. Tärkeää olisi huomioida myös voittoa tavoittelemattoman toiminnan rooli järjestelmää kehitettäessä, erityisesti se mihin suuntaan esim. julkisen sektorin rooli kehittyy. Lisäksi olisi huomioitava tekijänoikeuden vaikutus kansantalouteen. Se on ollut 2-4 % vaiheella Suomessa. Olisi tärkeää saada EU:n kautta poliittinen ja lainsäädännöllinen halu muuttaa vallitsevaa tilannetta.

OKM:n edustaja Anna Vuopala totesi, että oli hyvä kuulla niistä ongelmista, mitä eri aloilla on, ja että toisilla prosessi metadatakäytäntöjen kehittämiseksi ei vielä alkanut ja toisilla prosessi on vielä kesken. Ministeriö kannustaa yhteistyötä alojen välillä ja kutsumaan oman alan osaajia saman pöydän ääreen. Yhdessä on mahdollista vaikuttaa myös globaalin tason työhön – miten se menee ”Think global, act local”. Uskon, että voimme halutessamme vaikuttaa myös kansainvälisiin kehityssuuntiin.

Yritetään ensi kerralla raamittaa keskustelua konkreettisiin teemoihin, tarkastellaan sitä suhteessa tämän päivän keskusteluihin (mm. Unique identifier). Seuraava kokous on 4.9.2020.